

ЧЛЕНОВ М. В.,

старший викладач спеціальної
кафедри № 1

(Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України

Національного юридичного

університету імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.132

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОДОВЖЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ СТРОКІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Статтю присвячено дослідженню положень Кримінального процесуального кодексу України щодо продовження строків негласних слідчих (розшукових) дій слідчим суддею у кримінальному провадженні. Висвітлено проблеми правового регулювання продовження строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій та надано пропозиції щодо його удосконалення.

Ключові слова: кримінальні процесуальні строки, негласні слідчі (розшукові) дії, порядок продовження строків.

Статья посвящена исследованию положений Уголовного процессуального кодекса Украины относительно продления сроков негласных следственных (розыскных) действий следственным судьей в уголовном производстве. Освещены проблемы правового регулирования продления сроков проведения негласных следственных (розыскных) действий и даны предложения по его совершенствованию.

Ключевые слова: уголовные процессуальные сроки, негласные следственные (розыскные) действия, порядок продления сроков.

The article deals with the research of the principles Criminal Procedural Code of Ukraine concerning prolongation investigative judge the terms of the private investigative (detective) procedures in the criminal proceeding. The problems of legal regulation prolongation of the terms of the conducting the private investigative (detective) procedures are analyzed and proposals for their improvement are given.

Key words: criminal procedural terms, private investigative (detective) procedures, order of extending terms.

Вступ. Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), одним із завдань кримінального провадження є захист особи від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Для захисту цих прав та інтересів одним із дієвих засобів протидії прогресуючій злочинності є передбачені главою 21 КПК негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), які дозволяють ефективно виявляти та розкривати злочини та використовувати отримані докази нарівні з іншими доказами. Проте, визначальною передумовою проведення НСРД та використання отриманих доказів, відповідно до вимог міжнародних стандартів та практики Європейського суду з прав людини, є законодавчі гарантії забезпечення конституційних прав і свобод людини від незаконного втручання з боку правоохоронних органів у сферу приватного життя.

Однією з гарантій забезпечення конституційних прав і свобод людини, з нашої точки зору, виступають встановлені процесуальним законом строки проведення НСРД та порядок їх продовження. КПК, розвиваючи конституційні положення, закріплює, що ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді, строк дії якого не може перевищувати 2 місяці (ст. ст. 249, 258 КПК). Однак, норми які регламентують продовження строків проведення НСРД слідчим суддею, сформульовані у КПК не досить чітко й однозначно.

Актуальність дослідження пов'язана з тим, що у зв'язку з останніми змінами до ст. ст. 219, 295 КПК щодо строків досудового розслідування, потребують поглибленого наукового аналізу пов'язані з ними строки продовження НСРД слідчим суддею, оскільки їх неоднакове застосування може призводити до порушення конституційних прав і свобод людини та як наслідок – визнання отриманих доказів недопустимими.

Питання правового регулювання інституту НСРД у кримінальному провадженні досліджували такі науковці, як М. Й. Вільгушинський, М. Л. Грібов, С. О. Гриненко, О. В. Капліна, В. А. Колеснік, Г. Р. Крет, В. Т. Маляренко, Д. Й. Нікіфорчук, М. А. Погорельський, О. І. Полюхович, Є. Д. Скулиш, Р. М. Шехавцов, М. О. Шилін, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, С. Б. Фомін, В. Г. Уваров та ін. Окремі проблемні питання щодо продовження строків НСРД слідчим суддею досліджували Д. Б. Сергеева, О. О. Проценко, І. І. Мусієнко. Разом з тим, чимало проблемних аспектів продовження строків НСРД слідчим суддею залишились не розкритими, а внесені зміни до КПК потребують додаткового наукового аналізу цих норм.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження норм КПК, що регламентують порядок продовження строків НСРД слідчим суддею, виявлення недоліків правової регламентації порядку продовження цих строків, а також надання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Строки у кримінальному провадженні привертають увагу як науковців, так і суб'єктів правозастосування, оскільки вони є однією з гарантій дотриманням прав і свобод особи у кримінальному провадженні, зокрема під час проведення НСРД.

В. О. Глушков, О. А. Білічак зазначають, що встановлений чинним КПК України порядок здійснення НСРД встановлює більш високий рівень гарантій забезпечення прав людини. Так, на відміну від попередніх законів, що регламентували порядок здійснення аналогічних дій у ході оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних справ (ст. 187 КПК 1960 року), у чинному КПК визначені строки проведення НСРД, підстави та порядок їх продовження, що приводить національне законодавство у сфері правового регулювання правообмежуючих дій правоохоронних органів у відповідність до вимог міжнародного законодавства з прав людини та практики Європейського суду [1, с. 68].

Відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК.

Рішення про проведення НСРД уповноважені приймати: 1) слідчий суддя – в ухвалі за результатами розгляду клопотання прокурора або клопотання слідчого, погодженого з прокурором; 2) прокурор; 3) слідчий. Строк проведення НСРД обов'язково зазначається у рішенні про її проведення.

Згідно з ч. 5 ст. 246 КПК строк проведення НСРД, яка проводиться за рішенням слідчого судді, може бути продовжений слідчим суддею у порядку, передбаченому ст. 249 КПК. Розглянемо проблемні питання, пов'язані з продовженням строків НСРД слідчим суддею.

1. Слідчий суддя, уповноважений продовжувати строк НСРД.

Чимало дискусій у науковому середовищі виникало стосовно слідчого судді, уповноваженого здійснювати судовий контроль за дотриманням прав і свобод громадян під час НСРД, у т. ч. контролю за строками їх проведення та продовження. Слід зазначити, що серед країн, які впровадили у своє кримінальне процесуальне законодавство інститут слідчого судді, тільки в Україні судовий контроль за дотриманням прав і свобод особи під час НСРД

здійснюється слідчим суддею апеляційної інстанції, а не слідчим суддею першої інстанції. О. А. Банчук зазначає, що вказана ситуація має виключно історичне пояснення. У 2001 р. під час введення судового порядку санкціонування обмеження таємниці листування й телефонних переговорів (ст. 187 КПК України «накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку» 1960 р.) указані повноваження були віддані головам обласних судів, які були одночасно перейменовані в апеляційні. Це робилось також для демонстрації важливості прав людини, що підлягали захисту, підвищення рівня судового захисту та не мало інших правових чи організаційних пояснень [2, с. 8]. З цього приводу С.М. Стахівський вказує, що законодавець, підіймаючи на такий рівень надання згоди на проведення негласних дій, керувався добрими намірами – посилити гарантії прав та свобод громадян України та забезпечити законність їх проведення [3, с. 175].

Згідно з п. 18 ст. 3 КПК слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст. 247 цього Кодексу, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Відповідно до ст. 247 КПК розгляд клопотань про дозвіл на проведення та продовження НСРД здійснюється слідчим суддею (головою або за його визначенням іншим суддею) Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

О. А. Банчук вважає, що закріплений у КПК підхід суперечить концептуальній думці, оскільки очевидно, що позиція вищих судів може обмежувати суди нижчих інстанцій під час оцінки законності проведення НСРД, за якими клопотання щодо їх проведення були задоволені вищими за інстанцією суддями [2, с. 8]. Підтримуючи цю позицію, О. В. Соколов [4, с. 51], А. В. Холостенко [5, с. 444], А. В. Пономаренко [6, с. 54]) висловлювали думку про передачу повноважень з розгляду клопотань про проведення НСРД слідчим суддям місцевих судів, мотивуючи це більш ефективним та швидким розглядом клопотань про проведення НСРД, підвищенням рівня правової захищеності людини у кримінальному провадженні, розширенням змагальності на досудовому розслідуванні, більш об'єктивним та швидким вивченням питання наявності підстав до проведення НСРД. Крім того, до Верховної Ради України народні депутати М. Г. Паламарчук, а також Г. Г. Москаль вносили проекти законів № 4444 від 14.03.2014 [7]) та № 4444-1 від 25.03.2014 [8]), відповідно п. 24 яких передбачали внесення змін до ст. 247 КПК, якими слова «суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя» пропонувалось замінити словами «слідчим суддею місцевого суду». Обидва ці законопроекти були відкликані 27.11.2014.

С. Р. Тагієв у зв'язку з розмежуванням слідчих суддів за інстанціями визнає можливість існування проблеми оцінки доказів, вказуючи: «При оцінці доказів, отриманих при проведенні НСРД, суд під головуванням судді місцевого суду повинен дати оцінку як клопотанню слідчого, прокурора, так і ухвалі голови апеляційного суду. Наскільки ця оцінка буде повною та неупередженою – важко прогнозувати. Адже не кожний суддя місцевого суду, тим більше суддя, який ще не обраний безстроково, може вказати на помилки слідчого судді апеляційного суду, а тим більше голови апеляційного суду» [9, с. 149]. Але при цьому він відстоює правильність позиції законодавця, зазначаючи: «Загальновизнано, що судовий контроль – більш надійний гарант захисту права особи на етапі досудового слідства, ніж прокурорський. Суд не зв'язаний відомчими інтересами, незалежний, не несе відповідальності за стан розкриття злочинів. Громадяни повинні бути впевнені у тому, що НСРД проводяться винятково у рамках закону і лише щодо тих осіб, хто причетний до вчинення тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень. І у цьому провідна роль відводиться слідчим суддям апеляційного суду, саме вони повинні бути реальним гарантом дотримання прав та інтересів усіх членів суспільства» [9, с. 146, 151].

На нашу думку, п'ятирічний досвід здійснення слідчими суддями апеляційного суду судового контролю за НСРД підтвердив його ефективність. Окрім трьох НСРД (ст. 269 «постереження за річчю або місцем», ст. 271, 272 КПК), 11 видів НСРД (ст. ст. 260, 261, 262, 263, 264, 267, 268, ч. 2 ст. 269, 269-1, 270, 274 КПК) проводяться з дозволу слідчих суддів апеляційної інстанції. Одним з аргументів залишення саме за апеляційним судом повноважень з надання дозволів на проведення НСРД є відсутність у багатьох судах першої інстанції режимно-секретних підрозділів і осіб, які мають допуск і доступ до відомостей, що становлять державну таємницю. Крім того, у зв'язку зі змінами до КПК на підставі Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII (правки А. Лозового) [10], з 15.03.2018 навантаження на слідчих суддів першої інстанції значно збільшилося у зв'язку з передачею їм повноважень з розгляду клопотань про продовження строків досудового розслідування, про призначення судових експертиз, а також розгляду оскаржень повідомлень про підозру у вчиненні злочинів. Крім того, у зв'язку з судовою реформою, у грудні 2017 року велику кількість судів першої інстанції було реорганізовано або ліквідовано.

Крім того, слід зазначити, що указом Президента України «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах» від 29.12.2017 № 452/2017 ліквідовані Апеляційний суд Автономної Республіки Крим (п.п. 1 п. 1), Апеляційний суд м. Севастополя (п.п. 27 п. 1), Апеляційний суд м. Києва (п.п. 26 п. 1), а замість них утворені, відповідно, Кримський апеляційний суд в апеляційному окрузі, що включає АР Крим, з місцезнаходженням у містах Сімферополі та Феодосії (п.п. 1 п. 2), Севастопольський апеляційний суд в апеляційному окрузі, що включає місто Севастополь, з місцезнаходженням у місті Севастополі (п.п. 26 п. 2), Київський апеляційний суд в апеляційному окрузі, що включає Київську область і місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві [11]. У зв'язку з вказаними змінами, на нашу думку, потребують законодавчого уточнення норми п. 18 ст. 3 та ст. 247 КПК, які визначають слідчих суддів апеляційної ланки, уповноважених розглядати клопотання про надання дозволів на проведення та продовження НСРД.

2. Також одним з дискусійних питань є **встановлення у КПК строку звернення до слідчого судді за продовженням НСРД.**

Так, О. О. Проценко пропонує закріпити що у ч. 2 ст. 249 КПК строк звернення слідчого, прокурора до слідчого судді з клопотанням про продовження НСРД – за 5 днів до закінчення строку дії ухвали, аргументуючи цей строк можливістю у разі відмови зібрати додаткові відомості та повторно звернутись до слідчого судді [12, с. 223]. Таку ж думку висловлювали інші науковці [13, с. 25], аргументуючи режимом роботи апеляційних судів України.

На наш погляд, вказана позиція є дискусійною. Слід зазначити, що подібний строк звернення в КПК встановлений до клопотань про продовження строків досудового розслідування та строків тримання під вартою. Він встановлений в КПК у зв'язку з обов'язком вручення примірника клопотання з доданими матеріалами стороні захисту, яка має право подавати заперечення щодо продовження строків досудового розслідування, запобіжного заходу. Що ж стосується клопотання про продовження строку НСРД, то воно є таємним і не надається стороні захисту, слідчий суддя повинен розглянути його протягом 6 годин з моменту отримання, тому строк такого звернення може обиратись у кожній справі індивідуально (за день, за два дні до закінчення або в останній день) і правової регламентації у чинному КПК не потребує. Крім того, за результатом аналізу міжнародного законодавства, встановлено, що такий строк відсутній у процесуальних кодексах Молдови, Грузії, Казахстану, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, Киргизії, Азербайджану, Естонії, Литви, ФРН і передбачений тільки у ст. 234 КПК Республіки Казахстану – за 3 дні до закінчення ухвали.

При цьому, у КПК України, у порівнянні з іншими країнами, встановлений найкоротший строк розгляду слідчим суддею клопотань про проведення негласних слідчих дій – *протягом 6 годин* з моменту його отримання. Для порівняння, строк розгляду судами клопотань про негласні дії *протягом 24 годин* встановлений у КПК Киргизької Республіки (ч. 2 ст. 214), КПК Республіки Грузія (ч.5 ст. 143.3); *не пізніше 48 годин* у КПК Республіки Узбекистан

(ч. 2 ст. 166-1 арешт поштово-телеграфних відправлень); *невідкладно* у КПК Республіки Естонії (ст. 126.4). У КПК деяких країн строк розгляду таких клопотань судами законодавцем не встановлено (Таджикистан, Туркменістан, Азербайджан, Вірменія, Литва, ФРН). У даному випадку, як свідчить міжнародна практика, процесуальна регламентація строку розгляду клопотання судом є достатнім для швидкого та ефективного проведення та продовження НСРД.

3. Слідча практика «додаткового» проведення НСРД як альтернатива встановленому КПК порядку продовження НСРД.

Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД не може перевищувати 2 місяці (ч. 1 ст. 249 КПК). Якщо слідчий, прокурор вважає, що проведення НСРД слід продовжити, то слідчий за погодженням з прокурором або прокурор має право звернутися до слідчого судді апеляційного суду з клопотанням про постановлення ухвали згідно з вимогами ст. 248 КПК.

Відповідно до академічного тлумачного словника української мови термін *продовжувати*, *продовжити* означає: 1. вести далі почате, не зупиняючись, безперервно; діяти далі; повертатися (після перерви) до початого; 2. робити довшим за часом; збільшувати строк чого-небудь [14]. Тобто, під продовженням НСРД розуміється її безперервне проведення понад встановлений 2 місячний строк, але не перевищуючи максимальні строки досудового розслідування.

КПК передбачає можливість неодноразового звернення до слідчого судді з клопотанням про проведення НСРД. Так, у разі постановлення слідчим суддею ухвали про відмову в наданні дозволу на проведення НСРД, *нове клопотання* може бути подане слідчим, прокурором лише з наведенням *нових відомостей* (ч. 5 ст. 248 КПК), а у разі необхідності продовження НСРД, у клопотанні слідчий, прокурор повинен зазначити *додаткові відомості*, які дають підстави для продовження НСРД (ч. 3 ст. 249 КПК).

Попри встановлений порядок продовження НСРД, водночас КПК не забороняє після завершення НСРД ще раз отримати дозвіл на проведення НСРД, а при наявності перерви між ними у часі, така «додаткова» негласна слідча (розшукова) дія *de jure* не підпадає під поняття продовження НСРД.

Тобто, замість процедури продовження НСРД, слідчий, прокурор після закінчення строку дії попередньої ухвали, звертається з аналогічним клопотанням (з тих же підстав) до слідчого судді для отримання нової ухвали. У результаті такої практики оминається необхідність надання слідчому судді «додаткових відомостей», які дають підстави для продовження НСРД та унеможливується дієвий судовий контроль за загальними строками проведення НСРД в одному кримінальному провадженні щодо певного об'єкта (особи, місця). Таким же способом можливо уникати складної процедури продовження строків НСРД, які здійснюються на підставі постанови слідчого.

Одними з причин такої практики є недосконалість правової регламентації проведення НСРД, а саме: 1) відсутність правил обчислення загального строку НСРД, якщо вони проводились неодноразово і між ними є перерви у часі; 2) відсутність законодавчих вимог до клопотання про проведення НСРД щодо необхідності вказівки строків дії попередніх рішень про їх проведення. Ще однією причиною існування такої практики є процедура зняття грифів секретності з протоколів за результатами проведення НСРД. Згідно з п. 5.9 міжвідомчої Інструкції про організацію проведення НСРД та використання їх результатів, однією з умов зняття грифів секретності з документів щодо проведення НСРД є завершення (припинення) їх проведення. Саме з цим пов'язана необхідність перерви у проведенні НСРД (завершення строку дії ухвали або дострокове припинення проведення НСРД постановою прокурора) та подальшого проведення «додаткових» НСРД.

При отриманні декілька разів (з перервами) дозволів на проведення НСРД, існує ризик втрати судового контролю за загальним строком проведення НСРД в одному кримінальному провадженні, який відповідно до ч. 4 ст. 249 КПК не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування. Крім того, КПК не передбачає при обчисленні строку

НСРД додавати до нього строки НСРД, проведених раніше. Цікавим прикладом є встановлений ч. 2 ст. 197 КПК порядок обчислення строків дії ухвали про тримання під вартою: «У разі повторного взяття під варту особи у тому ж самому кримінальному провадженні строк тримання під вартою обчислюється з урахуванням часу тримання під вартою раніше». На нашу думку, з метою гарантування дотримання конституційних прав людини, ч. 4 ст. 249 КПК потребує законодавчого удосконалення шляхом додавання речення наступного змісту «У разі повторного проведення негласної слідчої (розшукової) дії щодо особи (речі або місця) у тому ж самому кримінальному провадженні її загальний строк обчислюється з урахуванням строку проведеної негласної слідчої (розшукової) дії раніше».

4. Взаємозв'язок строків НСРД зі строками досудового розслідування.

Згідно з ч. 4 ст. 249 КПК загальний строк, протягом якого в одному кримінальному провадженні може тривати проведення НСРД, дозвіл на проведення якої дає слідчий суддя, не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, передбачені ст. 219 КПК, які за чинною редакцією вказаної статті обчислюються з моменту повідомлення особі про підозру і становлять 12 місяців. Однак, з 15.03.2018 набувають чинності зміни до ст. ст. 219, 295 КПК, внесені Законом від 03.10.2017 року № 2147-VIII [10]. Цими змінами запроваджується новий порядок обліку строків досудового розслідування, який обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження. При цьому, строк досудового розслідування складається з двох складових: 1) строку **до повідомлення особі про підозру**, який становить: а) щодо злочину невеликої або середньої тяжкості – 12 місяців з можливістю його неодноразового продовження на 6 місяців; б) щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину – 18 місяців з можливістю його неодноразового продовження на 12 місяців; 2) строку **після повідомлення особі про підозру**, який становить: а) до 6 місяців щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості; б) до 12 місяців щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. На відміну від чинної редакції ст. 219 КПК з чітко визначеними загальними (максимальними) строками досудового розслідування (6 або 12 місяців), нова редакція ст. ст. 219 КПК не містить чітко визначеного загального строку досудового розслідування, оскільки перша його складова (до повідомлення особі про підозру) може бути неодноразово продовжена. Таким чином, з 15.03.2018 після набуття чинності новою редакцією ст. 219 КПК, на яку міститься посилання у ч. 4 ст. 249 КПК, виникне проблема обчислення загальних строків проведення НСРД у кримінальному провадженні. Одним зі шляхів вирішення вказаної проблеми є внесення змін до ч. 4 ст. 249 КПК, в якій словосполучення «не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, передбачені ст. 219 цього Кодексу» замінити словосполученням «не може перевищувати дванадцяти місяців». На наш погляд, відсутність чітко визначених строків проведення НСРД у кримінальному провадженні створює передумови до свавільного, необмеженого часовими рамками порушення конституційних прав і свобод громадян.

Висновки. З урахуванням вимог до обсягу наукової статті, інші проблемні питання щодо повноважень інших суб'єктів, уповноважених продовжувати строки проведення НСРД на підставі постанови слідчого, прокурора будуть нами досліджено в окремій статті.

Список використаних джерел:

1. Глушков В. О., Білічак О. А. Гарантії дотримання конституційних прав особи у провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. Актуальні проблеми держави і права. 2013. Вип. 67. С. 65-75.
2. Банчук О. А. Правове регулювання спеціальних (таємних) слідчих дій в пострадянських країнах: аналітичний огляд. URL: <http://prc.kz/files/library/206/rus/Специальные%20следственные%20действия.pdf>.

3. Стахівській С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монографія. К., 2005. 175 с.
4. Соколов О. В. Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії: окремі питання правового регулювання та правозастосування. Судова та слідча практика в Україні. 2017. Вип. 4. С. 48-55.
5. Холостенко А. В. Шляхи оптимізації порядку розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері одержання неправомірної вигоди. Форум права. 2013. Вип. 4. С. 441-445.
6. Пономаренко А. В. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій: проблематика сьогодення. Митна справа. 2014. Вип. 2(92). С. 51-55.
7. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо слідчих, що здійснюють досудове розслідування: Проект Закону від 14.03.2014 № 4444. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=50239&pf35401=294150>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих процесуальних дій та оптимізації діяльності органів досудового розслідування: Проект Закону України від 25.03.2014 № 4444-1 URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=50390&pf35401=295276>
9. Тагієв С. Процесуальні дії слідчого судді при наданні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Слово національної школи суддів України. 2013. Вип. 4(5). С. 145-155.
10. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 року № 2147-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
11. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29.12.2017 №452/2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4522017-23378>.
12. Проценко О. О. Актуальні питання продовження, припинення та повідомлення особам, відносно яких проводилось спостереження за особою, реччю або місцем в кримінальному провадженні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014. Вип. 9-1. С. 221-224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_9-1_65
13. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навч.-практ. посібник / С.С. Кудінов, Р.М. Шехавцов, О.М. Дроздов, С.О. Гриненко. 2-е видання, розшир. й доповн. Х.: Оберіг, 2015. 424 с.
14. Словник української мови: у 11 т. 1977. Том 8. С. 171. URL: <http://sum.in.ua/s/prodovzhuvaty>.

